ASPECTE CONFLICTUALE PRIVIND DESFACEREA CĂSĂTORIEI CU ELEMENT DE EXTRANIETATE

Adriana PÎNZĂREANU,

studentă, anul IV Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 347.627:341.94 E-mail: andreea_g@mail.ru

Creșterea mobilității transfrontaliere, a migrației internaționale și a căsătoriilor mixte a determinat apariția unui număr tot mai mare de divorțuri internaționale. Acestea implică, de cele mai multe ori, conflicte de legi, probleme de jurisdicție și dificultăți legate de recunoașterea hotărârilor străine. Articolul de față sintetizează principalele idei și concluzii ale tezei de licență privind desfacerea căsătoriilor cu element de extraneitate, subliniind atât implicațiile teoretice, cât și cele practic.

Scopul principal al cercetării a fost de identificare și analiză a provocărilor juridice generate de desfacerea căsătoriei cu element de extraneitate, evidențiind soluții posibile pentru uniformizarea și armonizarea reglementărilor interne cu cele internaționale. Lucrarea a urmărit să ofere un cadru teoretic solid și o abordare practică în contextul creșterii numărului de căsătorie și a divorțurilor internaționale.

Un prim obiectiv în cadrul lucrării a fost clarificarea noțiunilor fundamentale aplicabile desfacerii căsătoriei cu element de extraneitate. În acest sens, lucrarea definește „elementul de extraneitate” ca fiind „o împrejurare de fapt care determină incidența mai multor sisteme naționale de drept în cadrul aceluiași raport juridic de drept privat” [1, p.29]. Totodată, s-a avut în vedere și analiza formelor de desfacere a căsătoriei, recunoscute atât în dreptul intern, cât și în dreptul internațional privat, respectiv: divorțul prin hotărâre judecătorească, divorțul administrativ (prin organul de stare civilă), divorțul notarial, anularea căsătoriei și separarea legală. Aceste forme sunt abordate în lucrare atât sub aspectul condițiilor de validitate, cât și în ceea ce privește dificultățile recunoașterii lor internaționale în lipsa unui cadru juridic unitar. Aceste clarificări sunt esențiale pentru înțelegerea mecanismelor conflictuale care apar în procesul de desfacere a căsătoriei cu componentă internațională.

În continuare, determinarea elementelor de extraneitate relevante a implicat examinarea situațiilor de fapt care pot genera conflicte de legi și de jurisdicție. Au fost identificate criteriile juridice prin care un raport de familie dobândește caracter internațional: cetățenia diferită a soților, reședința acestora în state distincte, locul încheierii sau desfacerii căsătoriei, precum și existența unor hotărâri străine care necesită recunoaștere. Aceste elemente au fost clasificate sistematic, subliniindu-se implicațiile lor atât în plan procedural, cât și în plan material.

Analiza conflictelor de legi și de jurisdicție a reprezentat nucleul lucrărilor. Au fost examinate mecanismele de determinare a legii aplicabile în materia desfacerii

căsătoriei, atât din perspectiva legislației naționale, accent punându-se pe art.158 din Codul Familiei al RM [2] cât și a reglementărilor internaționale – precum Convenția de la Haga (1970) și Regulamentul Roma III (UE nr. 1259/2010). S-a analizat aplicabilitatea principiilor *lex fori* , *lex domicilii* , *lex personalis* și *lex voluntatis* , precum și modul în care acestea se reflectă în practica națională și europeană.

De asemenea, a fost analizată o decizie a Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție din 22 iunie 2022 [3], care clarifică aspecte importante privind desfacerea căsătoriei cu element de extraneitate. Speța o vizează pe Natalia Varakina, căsătorită în Japonia (2001) și ulterior, în mod neregulat, și în Republica Moldova (2007), deși prima căsătorie era încă în vigoare. După decesul soțului japonez (2009) și desfacerea celei de-a doua căsătorii în 2020, a fost cerută nulitatea acesteia din urmă. Instanțele inferioare au constatat bigamia și au declarat nulă căsătoria, însă CSJ a respins această soluție. În baza art. 43 Codul familiei, Curtea a stabilit că, întrucât impedimentul a dispărut (prin deces), căsătoria poate fi considerată valabilă, având efecte juridice reale și continue. Astfel analiza deciziei scoate în evidență trei probleme principale, printre care: conflictul de legi privind statutul personal și prevalența normelor de ordine publică (bigamia), necesitatea analizării validității căsătoriei în raport cu evoluția ulterioară a circumstanțelor și lipsa unui mecanism eficient de recunoaștere a actelor de stare civilă străine.

În final, în urma constatării deficiențelor identificate în legislația Republicii Moldova privind determinarea legii aplicabile desfacerii căsătoriei cu element de extranietate, consider că se impun următoarele recomandări:

1. Adoptarea unor norme conflictuale clare și flexibile, inspirate din art. 2597 și art.2600 Cod Civil al României și instituirea principiului ***lex voluntatis*** în art. 158 din Codul familiei al RM, adică alegerea legii aplicabile desfacerii căsătoriei. Respectiv regula trebuie să fie ***lex voluntatis***, dar nu absolută, ci limitată, după cum urmează următoarele legi: *legea statului reședinței obișnuite comune la momentul încheierii convenției, legea statului ultimei reședințe comune, dacă unul dintre soți mai locuiește acolo,legea națională a unuia dintre soți, legea statului în care au locuit împreună cel puțin 3 ani și legea forului*. Și în subsidiar în măsura în care părțile litigante nu au determinat legea aplicabilă, instanța urmează oricum să determine legea aplicabilă după următoarele reguli conflictuale propuse pentru a fi completate în art. 158 din CF, în ordinea subsecventă, nu alternativ, aici fiind stabilită o ierarhie clară de criterii obiective pentru determinarea legii aplicabile. Astfel, se ia în considerare în primul rând legea statului reședinței obișnuite comune la momentul introducerii cererii, iar în lipsa acesteia, se trece la ultima reședință obișnuită comună, dacă cel puțin unul dintre soți mai locuiește acolo. Dacă nici această condiție nu este îndeplinită, se aplică legea națională comună și după legea ultimei cetățenii comune, dacă unul dintre soți o păstrează. Iar în final, dacă niciunul dintre criterii nu este aplicabil, se recurge la legea instanței sesizate (lex fori), adică legea RM. Această abordare etapizată ar asigura coerență și continuitate în aplicarea legii, reflectând cât mai fidel realitatea socială a raporturilor dintre soți.

2. **Consolidarea mecanismelor alternative de divorț și recunoașterea lor internațională, inclusiv prin extinderea acordurilor bilaterale prin** extinderea acestor acorduri sau negocierea unor noi tratate bilaterale și multilaterale, astfel încât divorțurile obținute prin proceduri simplificate în RM să fie recunoscute în cât mai multe jurisdicții. Acest lucru ar reduce costurile și timpul necesar obținerii recunoașterii în străinătate.
3. **Crearea unor ghiduri oficiale de bună practică și interpretare a normelor conflictuale** destinate instanțelor și practicienilor, pentru a sprijini aplicarea unitară a legislației și evitarea soluțiilor contradictorii, deoarece existența unor ghiduri contribuie la coerența jurisprudenței și reduce riscul unor decizii divergente în cauze similare, promovând securitatea juridică și încrederea publicului în sistemul judiciar.
4. Completarea regimului juridic privind recunoașterea hotărârilor străine de divorț prin completarea articolului 474 cu un nou alineat, care să limiteze motivele de refuz la unicul temei justificat: contravenirea vădită cu ordinea publică a Republicii Moldova, în sensul art. 2581 Cod Civil al RM .

Într-un context internațional tot mai dinamic, este esențial ca legislația Republicii Moldova să fie adaptată noilor realități sociale și juridice. Prin introducerea unor mecanisme moderne, clare și flexibile, se poate garanta un echilibru între respectarea voinței părților și protejarea ordinii publice, asigurând astfel securitatea juridică a cetățenilor în raporturile de familie cu elemente internaționale.

Referințe:

1. BODOASCĂ, T., NAGY, O.V., *Drept internțional privat român*. Târgu Mureș: Ed. Dimitrie Cantemir, 2011. 29 p.
2. Codul familiei al Republicii Moldova, Nr.1316 din 26.10.2000, M.O. al R.M., 26.04.2001.
3. Decizia Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ lărgit a CSJ din 22 iunie 2022, dosar nr. 2ra-372/22, [accesat: 8 mai 2025]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=67391
4. Codul Civil al României din 17 iulie 2009, Legea nr. 287/2009. Publicat nr. 511 din 24 iulie 2009

Recomandat
Igor ȘEREMET, *dr.în drept, conf. univ.*